

WORLD POLITICS

Print Issn: 2383-0123

Online Issn: 2538-4899

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

Opportunities and Threats of the Islamic Republic of Iran in the Kurdistan Region of Iraq due to the Presence of Israel

Hadi Ghanbari ¹ Alireza Rezaei ^{2*} Ghasem Torabi ³

1. PhD Student, Department of Political Science and International Relations, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran. E-mail: hadighanbari1365@yahoo.com
2. *Corresponding Author*, Associate Professor of International Relations, Department of Political Sciences and International Relations, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran. E-mail: ir.alirezarezaei@gmail.com
3. Associate Professor of International Relations, Department of Political Sciences and International Relations, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran. E-mail: ghasemtorabi@yahoo.com

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Islamic Republic of Iran,
Kurdistan Region of Iraq,
National Interests,
Foreign Policy

Article history:

Received July 11, 2023
Received in revised form
January 21, 2024
Accepted March 14, 2024
Published Online
March 17, 2024

ABSTRACT

Kurdistan region of Iraq has been one of the most disputed regions in the western neighborhood of Iran, which is also adjacent to Iranian Kurdistan from the east. Therefore, the purpose of this article is to understand the situation of the Kurdistan region of Iraq in terms of opportunities and threats it has for Iran. It is clear that understanding the above issue is important and necessary to strengthen and understand the type of confrontation of the Islamic Republic with the Kurdistan Region in order to obtain more and better national interests. Therefore, the main question of this article has been raised as follows: What are the opportunities and threats of the Islamic Republic of Iran in the Kurdistan Region of Iraq? The findings indicate that at 4 cultural, economic, geopolitical and security levels, relations between the Islamic Republic of Iran and the Kurdistan Region of Iraq have created opportunities and challenges that, according to the foreign policy apparatus of both sides, these opportunities They can become a threat or vice versa. However, it seems that in the form of threats, most of them are summarized in the relationship between the Kurdistan Region and Israel. the active diplomacy of the Islamic Republic can turn these threats into opportunities with proper management. The research method in this article is descriptive-analytical.

Cite this Article: Ghanbari, H., Rezaei, A., & Torabi, G. (2024). Opportunities and Threats of the Islamic Republic of Iran in the Kurdistan Region of Iraq due to the Presence of Israel. *World Politics*, 12(4), 39-59.

doi: 10.22124/wp.2024.26253.3293

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: 10.22124/wp.2024.26253.3293

1. Introduction

The Kurdistan region of the Republic of Iraq (KRI), which borders Iranian Kurdistan to the east, has long been a disputed area on the Islamic Republic of Iran (IRI)'s western borders. This issue fuels tensions between KRI and IRI every few years. This study aims to identify and discuss the opportunities and threats that KRI offers and poses to IRI. Therefore, the study findings help us understand how IRI treats KRI to ensure more and better IRI's national interests. The main research question is as follows: What are the opportunities and threats that IRI finds and faces in KRI?

2. Theoretical Framework

Countries traditionally take two different approaches to foreign policy in international relations: realism and idealism. A "realist" foreign policy prioritizes national security and national interests over ideology and morality. Realists view foreign policy from the perspective of interests rather than values. This implies that they focus more on a country's foreign policy and less on its domestic policy. In practice, realists prioritize their primary interests, such as security and prosperity, in their relations with foreign countries, and place less emphasis on what these governments do within their borders. By contrast, an idealist approach to foreign policy holds that the foreign policy of a country should primarily reflect its moral and philosophical values. If a government endeavors to combat poverty, protect human rights, and promote religious liberty domestically, because it believes that these are just or moral stands, it must also attempt to accomplish these goals overseas. Idealists believe that this will eventually lead to a more peaceful world. They believe that they should actively engage in international affairs to share the values they cherish throughout the world and shape other nations so that they also reflect these values.

3. Methodology

This study employed a descriptive-analytical method to achieve its objectives.

4. Findings and Discussion

The study findings indicate that there are opportunities and challenges related to the relations between IRI and KRI on cultural, economic, geopolitical, and security levels. The foreign policy attitudes of both parties can convert these opportunities into threats or these threats into opportunities. In any case, it seems that most of the threats have their roots in the relations between KRI and Israel and in the attempt by KRI to achieve independence. In both cases, proper management of IRI's active diplomacy can transform these threats into opportunities.

5. Conclusion

In addition to its common borders with Iran and its location inside Iraq, KRI is one of the areas that have historical and cultural ties to IRI. After the fall of the Baathist regime in Iraq, IRI recognized the high economic and trade potential KRI and started economic relations with it. These relations are still continuing. Geopolitics has been one of the main opportunities for IRI to establish relations with KRI. However, as

mentioned above, it can also be considered a threat due to KRI's appeasement of IRI's opposition groups and its interactions with Israel. Israel is constantly creating security and political threats throughout the region to weaken IRI's power and expand its own power all the more with the idea of a Greater Israel and the slogan of "From the Nile to the Euphrates." Therefore, KRI's interactions and relations with this regime are considered a threat to IRI. Another threat is the efforts made by KRI to gain independence from Iraq. Given KRI's possible objectives of establishing an independent Kurdish state, not only will Israel not cause KRI to form an independent state, but it may serve as the main obstacle to the realization of KRI's independence from Iraq. The reason for this is that if Israel supports KRI's independence from Iraq, it will heighten the sensitivity of Iraq's internal factions and will probably cause them to take action against the establishment of an independent Kurdistan state on the former Iraqi territory and also against the other countries in the region. Under no conditions can it be economically viable for KRI to ally itself with a regional power other than Iran. Therefore, clarification is required to identify the opportunities and threats. This will allow IRI, by taking into consideration the strategic infrastructure in northern Iraq, to prepare the ground for improving and upgrading its relations with KRI in order to achieve its national interests and improve its national security

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۲۳۸۳-۰۱۳۳
شاپا الکترونیکی: ۲۵۳۸-۴۸۹۹

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

فرصت‌ها و تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان عراق

با توجه به حضور اسرائیل

هادی قنبری^۱، علیرضا رضائی^{۲*}، قاسم ترابی^۳

۱. دانشجوی دکتری روابط بین الملل، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران. رایانامه: omid.asiaban4385@gmail.com
۲. نویسنده مسئول، دانشیار روابط بین الملل، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران. رایانامه: ir.alirezarezaei@gmail.com
۳. دانشیار روابط بین الملل، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران. رایانامه: omid.asiaban4385@gmail.com

درباره مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>کلیدواژه‌ها: جمهوری اسلامی ایران، اقلیم کردستان عراق، منافع ملی، سیاست خارجی</p> <p>تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۲۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۱/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۴ تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱۲/۲۷</p>	<p>اقلیم کردستان عراق، به عنوان یکی از مناطق پر مناقشه از در همسایگی غربی ایران بوده است که از طرف شرق با کردستان ایران نیز همجوار است. همین مسئله هرچندسال یک بار باعث تنش‌هایی بین جمهوری اسلامی ایران و اقلیم کردستان شده است. لذا هدف این مقاله فهم و شناخت موقعیت اقلیم کردستان عراق از جهات فرصت‌ها و تهدیدهایی است که برای جمهوری اسلامی ایران دارد. روشن است که فهم مسئله فوق، برای تقویت و درک نوع مواجهه جمهوری اسلامی با اقلیم کردستان برای کسب منافع ملی بیشتر و بهتر، اهمیت و ضرورت دارد. لذا سؤال اصلی این مقاله اینگونه مطرح شده است که فرصت‌ها و تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان عراق چیست؟ یافته‌ها حاکی از آن است که در ۴ سطح فرهنگی، اقتصادی، ژئوپولیتیکی و امنیتی، روابط بین جمهوری اسلامی ایران و اقلیم کردستان عراق فرصت‌ها و چالش‌هایی را شکل داده است که بنا به نگرش دستگاه سیاست خارجی دو طرف، این فرصت‌ها می‌توانند به تهدید بدل شوند و یا بالعکس. به هرصورت به نظر می‌رسد که در قامت تهدیدات، بیشترین آن در روابط بین اقلیم کردستان با اسرائیل خلاصه می‌شود و تلاش کردستان عراق برای استقلال. در هر دو صورت، دیپلماسی فعال جمهوری اسلامی، می‌تواند این تهدیدات را با مدیریت درست به فرصت تبدیل کند. روش تحقیق در این مقاله، به شکل توصیفی-تحلیلی بوده است.</p>

استناد به این مقاله: قنبری، هادی، رضایی، علیرضا، و ترابی، قاسم. (۱۴۰۲). فرصت‌ها و تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان عراق با توجه به حضور اسرائیل. *سیاست جهانی*, ۱۲(۴), ۳۹-۵۹. doi: 10.22124/wp.2024.26253.3293

© نویسنده (گان)
ناشر: دانشگاه گیلان

نزدیکی اقلیم کردستان عراق^۱ به ایران و روندهای سیاسی-امنیتی در منطقه غرب آسیا، توجه جمهوری اسلامی ایران را بیش از پیش به این منطقه معطوف کرده است. اسلامی بودن رژیم ایران و ارتباط با برخی جنبش‌ها و گروه‌های اسلامی در قالب ارتباط با گروه‌های ملی، نقش احزاب اسلامی در کردستان را برجسته کرده است. دولت‌ها به دلایل مختلف نسبت به آنچه در محیط سیاسی و امنیتی آنها می‌گذرد حساس هستند و این موضوع به ویژه برای دولت‌هایی که بعنوان قدرت منطق‌های ایفای نقش می‌کنند، دارای اهمیت بسیار است. جمهوری اسلامی ایران نیز با در اختیار داشتن مولفه‌های مادی و معنوی قدرت منطق‌های، نسبت به تحولات در کشورهای همسایه و مناطق آسیای مرکزی، قفقاز، خلیج فارس و خاورمیانه به موضعگیری می‌پردازد. حساسیت نسبت به تحولات مناطق همجوار و دغدغه‌های سیاسی جمهوری اسلامی ایران از عواملی همانند نگرانی‌های امنیتی در قبال مداخلات آمریکا و اسرائیل و محاصره جغرافیایی ایران، لزوم مشارکت در تأمین صلح و ثبات منطق‌های، ایفای نقش فعال در حوزه تمدنی و فرهنگی خود و از همه مهمتر رسالت انقلاب اسلامی در احیای هویت مذهبی ملل مسلمان و کوشش برای ممانعت از سلطه قدرت‌های بیگانه بر می‌خیزد و توجه جمهوری اسلامی ایران به عراق نیز در این چارچوب قابل درک و تحلیل است. عراق یک کشور برخوردار از ویژگی موزائیک قومی است که فقدان روحیه ملی یکی از شاخص‌های برجسته در آن و یکی از دلایل ایجاد واگرایی‌گردها از عراق عرب است. این ویژگی حتی در بخش عرب سنی نیز ملموس است. عراق به عنوان یک کشور بزرگ اسلامی و سرزمین تاریخی از سویی، دارای تمدن و توانایی‌های اقتصادی (وجود منابع نفتی) و اجتماعی (احساسات ناسیونالیستی قوی) و موقعیت خاص ژئوپلیتیک در منطقه خاورمیانه و افکار عمومی اعراب است. هم‌جواری اقلیم کردستان عراق با ایران و همچنین تحولات سیاسی-امنیتی منطقه غرب آسیا توجه هرچه بیشتر جمهوری اسلامی ایران را به این اقلیم معطوف نموده است. ماهیت اسلامی نظام حکومتی ایران و ارتباط با برخی نهضت‌ها و گروه‌های اسلامی در قالب روابط با گروه‌های فروملی، موجب برجسته‌شدن نقش و کنش‌گری احزاب اسلامی کردستان شده است. در سالیان اخیر، تحولات مربوط به کردها به عنوان چهارمین گروه قومی خاورمیانه به ویژه از نظر حضور در منازعات منطق‌های توجه زیادی را به خود جلب کرده است. کردهای عراق با کسب خودمختاری در ساختار سیاسی عراق پس از صدام،

1. KRI

نقش مهمی در منطقه یافته‌اند. دلایل این امر را علاوه بر فضای جدید سیاسی پس از دوران سرکوب شدید حزب بعث و ساختار قومی کشور عراق، باید در منابع انرژی مناطق در اختیار کردها دید. تسلط کردها بر بخش مهمی از منابع انرژی خاورمیانه با توجه به نیازهای رژیم صهیونیستی موضوعی قابل توجه است. از آنجا که برای اسرائیل، تأمین امنیت در منطق‌های که غالب کشورها این کشور را مورد شناسایی رسمی قرار نداده‌اند، در اولویت قرار دارد. کردها در مواقع حساس و هنگام مبارزه علیه حکومت بعثی عراق از قدرت‌های منطقه‌ای بهره می‌گرفتند که در این میان اسرائیل در راستای تضاد و دشمنی با صدام حسین کمک‌های فراوان تسلیحاتی، نظامی، مالی را به اکراد عراق عرضه می‌داشت تا برای نیل به اهداف خود از آنها به عنوان اهرم فشار علیه حکومت بعثی استفاده کند. تحولات ژئوپلیتیک منطقه و تلاش کردها برای دستیابی به خودمختاری در پرتو شرایط جدید، فرصت مناسبی را برای حضور اسرائیل در مناطق شمالی عراق فراهم نمود تا با حمایت از کردها و تشویق آنان زمینه را برای تجزیه عراق و تعقیب و تحقق ادعاهای ارضی عراق در این سرزمین فراهم نماید. طرح شعارهای «اسرائیل بزرگ» و سرزمین مقدس «نیل تا فرات» ابعادی از ماهیت ادعاهای ارضی اسرائیل و اهداف استراتژیک آن را آشکار می‌سازد. چنین ادعاهایی که مدت‌ها قبل از تشکیل دولت اسرائیل در میان صهیونیست‌ها مطرح بوده است پس از سرنگونی صدام با طراحی دقیق‌تر و جدیت بیشتری پیگیری می‌شود. حضور اسرائیل در مناطق شمالی و کردستان عراق با اندیشه تصاحب سرزمین بین‌النهرین به عنوان یک هدف استراتژیک در طرح‌های صهیونیستی سیاسی و مذهبی تلقی می‌گردد.

حمله آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳ و سرنگونی حکومت بعثی عراق به عنوان عنصر بی‌ثباتی و ناامنی منطقه، بیش از پیش بر امید و آمال صهیونیست‌ها بر پیگیری نقشه‌های بزرگ خود در خاورمیانه و کردستان عراق بیش از پیش افزود که به وضوح می‌توان آن را مشاهده کرد. اسرائیل در خاک کردستان عراق حضور فعال دارد و این موضوع در حالی که حکومت اقلیم کردستان، بیشترین مرز زمینی را با جمهوری اسلامی ایران داراست، به منزله حضور و تحرک دشمن شماره یک ایران در منطقه است. روابط جمهوری اسلامی و کردهای عراق به پس از پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ۱۳۵۷ بازمی‌گردد که با خروج ایران از هم‌پیمانی با غرب، روابط ایران و دو حزب عمده عراق (حزب دموکرات و اتحادیه میهنی) در جریان جنگ هشت ساله بهبود یافت و ائتلافی ضد حکومت بعثی بغداد تشکیل دادند. جمهوری اسلامی ایران کمک‌های زیادی را به احزاب کردی در طول دوران جنگ به آنان عرضه داشت و هر دو طرف از سال ۱۹۹۱ تا به حال روابط خود را حفظ کرده‌اند. سیاست راهبردی ایران بر اساس

حسن همجواری با عراق و حفظ استقلال سیاسی و تمامیت ارضی این کشور بوده است. شیعیان عراق برای ایران از اولویت بالاتری نسبت به کردها برخوردارند اما ایران همواره کوشیده است تا روابط حسنه خود را با کردها تقویت کند که در پی حفظ آرامش و ثبات منطقه بر همکاری‌های سیاسی - امنیتی استوار است. لذا مسئله اصلی این پژوهش تمرکز بر فرصت‌ها و تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان عراق است. سؤال اصلی این مقاله اینگونه مطرح شده است که فرصت‌ها و تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان عراق چیست؟ در خصوص فرضیه نیز باید گفت که به نظر می‌رسد که روابط ایران و کردستان عراق در موضوعاتی مانند فرهنگ، مسائل ژئوپولیتیکی و امنیت منطقه، فعالیت‌های اقتصادی و موضوع انرژی می‌تواند فرصت‌ها و چالش‌هایی را برای جمهوری اسلامی ایران ایجاد کند.

۱. چارچوب نظری پژوهش

به طور سنتی، دو رویکرد متمایز برای سیاست خارجی کشورها در روابط بین الملل وجود دارد. نخست، یک سیاست خارجی «واقع‌گرا»، منافع و امنیت ملی را بالاتر از ایدئولوژی، اخلاق قرار می‌دهد. واقع‌گرایی، سیاست خارجی را از منظر منافع و در مقابل ارزش‌ها می‌بیند. این بدان معناست که واقع‌گرایان کمتر بر سیاست داخلی کشور دیگر و بیشتر بر سیاست خارجی آن تمرکز می‌کنند. در عمل، واقع‌گرایان در روابط خود با کشورهای خارجی، منافع اصلی خود مانند امنیت و رفاه را در اولویت قرار می‌دهند و کمتر بر آنچه که این دولت‌ها در داخل مرزهای خود انجام می‌دهند تمرکز می‌کنند. مکتب دوم یا «ایدئالیستی» معتقد است که سیاست خارجی باید ارزش‌های اخلاقی و فلسفی کشور را منعکس کند (Fogiel, 2017: 394). در واقع ایده آلیسم مدعی است که سیاست خارجی یک کشور باید در درجه اول منعکس‌کننده ارزش‌های داخلی آن باشد. به عبارت دیگر، اگر حکومتی به دلیل عادلانه یا اخلاقی بودن این مواضع، سعی در کاهش فقر، دفاع از حقوق بشر یا ترویج آزادی مذهبی در داخل کشور دارد، باید در خارج از کشور نیز برای رسیدن به این هدف تلاش کند. برای آرمان‌گرایان، این امر در درازمدت به جهانی صلح‌آمیزتر منجر می‌شود. ایده آلیست‌ها به مشارکت فعال در امور جهانی برای به اشتراک گذاشتن ارزش‌های مورد علاقه خود و شکل دادن به کشورها برای انعکاس این ارزش‌ها معتقدند (Tomuschat, 2014: 5). این رویکرد می‌تواند مستلزم همکاری با دیگران یا اقدام انفرادی برای رسیدگی به آنچه که ایده‌آلیست‌ها بزرگ‌ترین مشکلات جهان می‌دانند، باشد. اما توجه داشته باشید که ایده آلیسم با صلح طلبی یکی نیست. آرمان‌گرایان می‌توانند باورهای خود را در سراسر جهان به زور منتشر کنند، به کشورهای دیگر فشار بیاورند یا حتی به آنها حمله کنند تا به آرمان خود برسند. در همین حال، واقع

گرایان لزوماً اهمیت حقوق بشر یا حکومت دموکراتیک را انکار نمی‌کنند. آن‌ها فقط بر این باورند که راه رسیدن به صلح و رفاه از طریق تأثیرگذاری بر نحوه تعامل سایر کشورها با جهان به جای تلاش برای تغییر امور داخلی آن کشورها است. واقع‌گرایان به‌جای تمرکز بر هر بحران انسانی، با ایجاد اتحادهای قوی، توسعه قابلیت‌های نظامی یا تضعیف رقبای قدرتمند و نفوذ ایجاد می‌کنند تا جهان را در دیدگاه خود شکل دهند. نظریات رئالیستی بر سه محور اساسی دولت یاری، بقا و خودیاری تکیه دارند. براین اساس مهم‌ترین بازیگران صحنه سیاست بین الملل دولت‌های ملی هستند که براساس حاکمیت سیاسی نظم و امنیت را در کشور برقرار می‌کنند و در تنظیم روابط خود با دیگران براساس منافع ملی عمل می‌کنند. ماهیت سیاست جهانی به گونه‌ای است که کشورها تنها بر اساس منافع ملی خود عمل کرده و مفاهیمی چون دوستی، اعتماد و انصاف، قابلیت کمتری در روابط بین الملل دارد. کشورها در روابط خود براساس واقعیات موجود و صرفاً در چهارچوب منافع ملی خود تنظیم می‌کنند و در این راستا سعی می‌کنند تا امنیت و منافع ملی خود را بالا ببرند (Nikfar & Mahidashti, 2014: 27).

درگیری بین کشورها از ناحیه گرایش‌های ناسیونالیستی و بروز درگیری‌های بین کشوری در جهان سوم به علت نبود تجرب‌های قوی در خصوص دولت سازی و استعمار دیرینه‌شان، دلالت بر تهدید آفرینی قومیت و ملیت برای امنیت ملی کشورهای جهان سومی است که راه حل منطقی‌های را طلب می‌کنند. در حقیقت، واقع‌گرایان معتقدند که اشتراک‌گذاری ارزش‌های خود در خارج از کشور اغلب پیامدهای ناخواسته‌ای دارد که می‌تواند کشورها و مناطق را بی‌ثبات کند. اگرچه مبانی گفتمانی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران با منطق آرمان‌گرایی منطبق است، اما عملکرد، نتایج و خروجی‌های سیاست خارجی ایران در چارچوب نظریه رئالیسم قابل تحلیل و تفسیر است. با توجه به آنچه در سطور فوق آوردیم به نظر می‌رسد که تناقض زیادی بین ایده آلیسم به عنوان نظر و واقع‌گرایی به عنوان عمل وجود ندارد.

گفتمان پس از انقلاب دقیقاً در تضاد با گفتمان پیش از انقلاب است و تصویری متفاوت در آن زمینه ایجاد کرده است. علاوه بر این، گفتمان حمایت از جنبش فلسطین، محور اسرائیل و طرد نیروی خارجی از منطقه دو گفتمان جدید انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی است. تحولی که در این گفتمان ایجاد شده بیش از هر چیز ناشی از واقعیت فرهنگی و دینی است یا اینکه تحول دینی-فرهنگی در سیاست خارجی می‌تواند مهمترین گفتمان ایرانی پس از انقلاب باشد، در واقع پس از انقلاب اسلامی تاکنون پیوند ایدئولوژی با رئالیسم و آرمان‌گرایی انجام شده است و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

را شکل داده است که در خصوص ارتباط با اقلیم کردستان عراق نیز همین رویه را جمهوری اسلامی پیش گرفته است. لذا با توجه به آنچه آمد چارچوب نظری این مقاله تلفیق ایدئالیسم و واقع‌گرایی در سیاست خارجی در جمهوری اسلامی است.

۲. همه‌پرسی اقلیم کردستان

از سال ۱۹۹۱ تا امروز موضوع استقلال اقلیم کردستان عراق یکی از اهداف اولیه این منطقه است. مسعود بارزانی فرماندوم استقلال، رئیس اقلیم کردستان عراق را برای رسیدن به این هدف در ۲۵ سپتامبر ۲۰۱۷ برگزار کرد و عراق را تا مرز خطر جدایی‌طلبی و جنگ داخلی پیش برد (Amini, 2018:2). کشورهای منطقه مانند جمهوری اسلامی ایران، ترکیه و سوریه که اقلیت کرد را در خود جای داده‌اند، این موضوع را تهدیدی بالقوه برای امنیت ملی خود می‌دانستند (Yildiz, 2004:3). اقلیم کردستان در ۲۵ سپتامبر سال ۲۰۱۷ فرماندوم خود را برگزار کرد، نتیجه پاسخ مثبت ۹۲ درصد از مردم اقلیم به استقلال از کشور عراق بود. بی‌شک تقابل دو حزب اصلی اقلیم یعنی اتحادیه میهنی کردستان عراق (یکیتی) با حزب دموکرات کردستان^۱ (پارتی) یکی از دلایل اصلی و درونی شکست فرماندوم بود؛ چه این که در زمان ورود ارتش عراق به کرکوک، که منطقه مورد مناقشه بین اقلیم و عراق بود (و به دلیل اهمیت آن، جلال طالبانی این شهر را «بیت المقدس کردها» نامیده بود) این شهر بدون کم‌ترین درگیری نظامی بین اعراب و کردها سقوط کرد و البته بارزانی رهبری اقلیم، مسئولیت این شکست را برعهده اتحادیه میهنی می‌دانست که به رغم دستور وی، تسلیم شدند. اقلیم کردستان، پس از فرماندوم، اداره کرکوک را که از سال ۲۰۱۴ در کف داشت و به واسطه فروش نفت و گاز این شهر، بخش عظیمی از اقتصاد خود را مدیریت می‌کرد از دست داد. این در شرایطی بود که دولت وقت عراق از سال ۲۰۱۴، بودجه خود را از کردستان قطع کرده بود و اقلیم به دلیل مشکلات اقتصادی توان پرداخت حقوق کارمندان و نظامیان خود را نداشت و این معضل کماکان ادامه دارد (Amini, 2018: 3). براین اساس در سال ۲۰۱۷ دست به فرماندوم برای استقلال از عراق زد که شکست خورد و هیچ کشوری به طور عملی رضایت به شناسایی این منطقه نداد. پس از تشریح همه‌پرسی اقلیم کردستان، در ذیل به چالش‌های و فرصت‌های جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان می‌پردازیم.

1. Democratic Party of Iranian Kurdistan

۳. چالش‌های و فرصت‌های جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان

در ذیل سعی شده است تا چالش‌های و فرصت‌های جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان، در سطوح مختلف فرهنگی، اقتصادی، ژئوپولیتیک و البته امنیتی در سیاست خارجی مورد تحلیل قرار گیرد.

الف) جنبه فرهنگی

به دلیل تاریخ نسبتاً مشترک ایران و اشتراکات فرهنگی دو منطقه با یکدیگر، فرهنگ و دیپلماسی فرهنگی می‌تواند به عنوان یک امتیاز و فرصت برای جمهوری اسلامی در اقلیم کردستان در نظر گرفته شود. با توجه به اینکه مردم ایران و گروه‌های عراقی دارای مشترکات فرهنگی، تاریخی و قومی مشترک هستند بنابراین سیاست جمهوری اسلامی ایران باید داشتن روابط هرچه دوستانه باحکومت اقلیم و گسترش مبادلات اقتصادی بیشتر (استان کرمانشاه دروازه دوستی ایران و حکومت اقلیم) و سرمایه گذاری‌های کلان بانکی و نیز افزایش نفوذ وسیعی در سیاست تطمیع (هویج) در احزاب در قدرت (حزب دموکرات کردستان عراق و اتحادیه میهنی) و گروه‌های ذینفع و احزاب اپوزیسیون حکومت اقلیم کردستان (جنبش تغییر، جمعیت اسلامی، اتحاداسلامی) باشد. از حکومت فدرال عراق به ریاست نوری مالکی که از اعراب شیعه و هم پیمان با ایران نیز می‌باشد می‌توان بعنوان ابزاری برای سیاست تهدید (چماق) علیه کردستان عراق استفاده کرد. قطع صادرات کالاها و بستن مرزها (که در مناطق گردنشین بیشتر درآمد مردم از کسب و کار اقتصادی و ورود و خروج کالاها تأمین می‌گردد) بر امرار معاش نواحی مرزی مردم اقلیم کردستان می‌تواند تبعات منفی برای قدرت حاکم در اقلیم کردستان داشته باشد. با توجه به اینکه اسرائیل در نزدیکترین مرزهای ایران قرارداد باید جمهوری اسلامی ایران به بهترین نحو از قدرت نرم در کردستان عراق جهت مقابله با اسرائیل و کمرنگ کردن نقش هرچه بیشتر آنان که در این منطقه است به اتخاذ این سیاست‌ها پردازد چون خواهان جنگ با هیچ کشوری نیست. گروه‌ها هیچ دوستی در دنیا، به غیر از منطقه خاورمیانه غیر از ایران ندارند. بزرگ‌ترین دوست تاریخی، ملی، فرهنگی و نژادی گروه‌ها، ایران است؛ همچنان که بزرگ‌ترین دوست شیعیان در منطقه ایران است. و اینکه ایران تاکنون هیچ اقدامی علیه گروه‌های عراق انجام نداده است دلیل بر این گواهی است.

دیپلماسی فرهنگ و تمرکز بر فرهنگ بسیار در خصوص کشورهای منطقه و البته در رابطه با اقلیم کردستان اهمیت دارد. دیپلماسی تلویزیونی جمهوری اسلامی ایران با استفاده از رسانه‌های جمعی و فن آوری‌های ارتباطی، کارآمدی خود را در مدیریت ناپیوستگی ناشی از حجم بی سابقه اطلاعات به منصفه

ظهور رسانده و نفوذ در مرزهای سایر دولت‌ها از طریق اطلاعات بتواند در فضای گسترده دنیای امروز علائم و پیام‌ها را در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی برای مردم کردستان عراق که بیشتر آنان با زبان عربی و فارسی آشنایی دارند روشن‌تر می‌شود (Jafarzadeh & et al. 2018: 99). با توجه به تأسیس شبکه العالم که در ۲۳ فوریه سال ۲۰۰۳ میلادی از طرف ایران به منظور اطلاع رسانی و پوشش خبرهای روزانه برای مردم عرب زبان تأسیس شد. و اینکه این شبکه در تهران، بغداد و بیروت دارای دفاتر خبری است و برای حدود سیصد میلیون نفر برنامه پخش می‌کند. می‌توان به تأسیس بخش کُردی یا فارسی که در برنامه‌های متنوعی به حضور اسرائیل، و نیز در آن به کمک‌های هر چه بیشتر جمهوری اسلامی ایران به مردم عراق و کُردهای عراقی در زمان جنگ ایران و عراق، دیپلماسی کمک به آوارگان، مشارکت فعال در کمک‌های انسان دوستانه به کردهای عراق اشاره نمود که این امر به جذابیت هر چه بیشتر و وجه بین المللی ج. ا. ایران کمک شایانی می‌نماید که یکی از گزینه‌های قدرت نرم است (پشننگ، سایت روابط بین الملل با نگاه ویژه به عراق).

قدرت نرم یک پدیده مورد نیاز روزمره در سیاست است. توانایی ایجاد ترجیحات و علایق معمولاً با داشته‌هایی چون: شخصیت، فرهنگ، ارزش‌ها و نهادهای سیاسی جذاب یا سیاست‌هایی است که دارای مشروعیت یا اعتبار اخلاقی به نظر می‌رسند. اگر یک رهبر نماینده ارزش‌هایی باشد که دیگران می‌خواهند از آنها پیروی کنند. رهبری کردن هزینه چندانی نخواهد داشت. قدرت نرم فقط به معنای نفوذ نیست. به هر حال نفوذ ممکن است ناشی از قدرت سخت تهدید یا تطمیع هم باشد. لذا قدرت نرم، چیزی بیش از اغواکردن یا توانایی به حرکت واداشتن افراد به کمک استدلال است؛ اگرچه این هم بخش مهمی از آن است. قدرت نرم توانایی جذب کردن است و جذابیت اغلب منجر به پذیرش همراه با رضایت می‌شود. به زبان ساده، از نظر رفتاری، قدرت نرم جذاب است. منابع قدرت نرم داشته‌هایی است که چنین جذابیتی را پدید می‌آورند. قدرت نرم از نوع دیگری از ارزش- نه زور، نه پول- برای ایجاد همکاری استفاده می‌کند و از جذابیت ارزش‌های مشترک، عدالت و دستیابی به آن ارزش‌ها بهره می‌گیرد. تعامل گرایی را می‌توان گام اولیه در جهت ایجاد صلح و فرآیندهای همکاری جویانه منطقی‌های دانست. این امر تابعی از مشارکت چند جانبه واحدهای سیاسی محسوب می‌شود. به طور کلی می‌توان تاکید داشت بهره‌گیری از نشانه‌های قدرت نرم سیاست خارجی در روند امنیت منطقی‌های ماهیت تعاملی دارد. تعامل از طریق مذاکره، مصالحه، چانه‌زنی و همکاری‌های چند جانبه انجام می‌شود. هر یک از مولفه‌های یاد شده جلوه‌هایی از رقابت همکاری جویانه را منعکس می‌سازند (Bayat & et al., 2018). همچنین

می‌توان بر این امر تاکید داشت که تعامل‌گرایی بخشی از ضرورت‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی را در تحقق امنیت منطق‌های باثبات محسوب می‌شود. به هر میزان نتایج حاصل از تعامل‌گرایی ارتقا یابد طبیعی است که قابلیت نظام سیاسی برای مقابله با الگوهای کاربردی نظام سلطه افزایش بیشتری خواهد یافت. بنابراین می‌توان محور اصلی کاربرد قدرت نرم در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را در قالب سند چشم‌انداز قرار داد که ماهیتی چند جانبه داشته و حوزه‌های مختلف دیپلماتیک، اقتصادی و راهبردی را به یکدیگر مرتبط می‌سازد (Jahangiri, 2019: 153).

ب) جنبه اقتصادی

یکی از مهمترین بحث‌ها در سیاست خارجی، تعامل و همکاری اقتصادی بین دو کشور است. ایران با عراق توانسته‌اند از بعد از رژیم بعث به چنین همکاری‌ای دست یابند و البته جمهوری اسلامی از فرصت اقتصادی برای تعامل و تجارت با اقلیم کردستان تا حدودی بهره برده است. قبل و بعد از سقوط رژیم بعث، منطقه مرزی ایران و عراق منطقه‌ای کم امنیت و غنی از امنیت بود. در این دوره وضعیت اقتصادی در مناطق مرزی دو کشور چندان توسعه نیافته بود. اما از سال ۲۰۰۳ و پس از فروپاشی رژیم بعث و حاکمیت دموکراسی در عراق، مرزهای مشترک دو کشور از وضعیت اضطراری خارج و وارد دوره جدیدی شدند که مهمترین ویژگی آن، اقتصادی بودن آن است. رونق منطقه مرزی دو کشور منطقه مرزی مشترک ایران و عراق، مرز مشترک ایران و اقلیم کردستان عراق است. در چارچوب عراق دموکراتیک، اقلیم کردستان عراق به یک نهاد خودمختار در زمینه‌های مختلف از جمله اقتصاد تبدیل شد. این امر به طور مستقیم و مستقل این اقلیم خودمختار را با کشورهای همسایه به ویژه ایران پیوند داده است. این امر موجب توسعه سریع برخی از شهرهای مرزی ایران شده است. اقلیم کردستان عراق از لحاظ اقتصادی، پتانسیل قابل اعتنائی برای جمهوری اسلامی دارد. چه اینکه اقتصاد منطقه کردستان تحت سلطه صنعت نفت، کشاورزی و گردشگری است. میزان رونق تجاری این منطقه به حدی است که از اواخر سال ۲۰۱۶، استاندارد زندگی در اقلیم کردستان بالاتر از بقیه مناطق عراق بوده است (Harun & et al, 2018: 299). فضاها و مناطق با ارزش‌ها و منابع سیاسی خود ماهیت ژئوپلیتیکی پیدا می‌کنند و بر ادراک ژئوپلیتیک بازیگران سیاسی تأثیر می‌گذارند و عامل شکل‌گیری الگوهای ژئوپلیتیکی در روابط هستند. حکومت اقلیم کردستان نمونه‌ای از فضاها و مناطق جغرافیایی است که امروزه به عنوان عنصری فعال و پیشرو در معادلات منطقه‌ای، بر تلقی ژئوپلیتیکی کشورها و بازیگران همسایه تأثیر می‌گذارد و متقابلاً از آنها تأثیر می‌پذیرد. متغیرهای اقتصادی (ژئواکونومیک) رایج‌ترین اصول ادراک ژئوپلیتیکی در روابط

کشورها و بازیگران سیاسی در ارتباط با مناطق و فضاهاى ژئوپلیتیکی هستند. بسیاری از فعالیت‌های وارداتی و صادراتی بین دو طرف ایران-کردستان ادامه دارد و ایران به عنوان قدرت مسلط، ذینفع اصلی آن است. علاوه بر این، اختلافات تجاری که بین بازرگانان ایرانی و کُرد رخ می‌دهد، معمولاً منجر به این می‌شود که مقامات محلی در منطقه، به ویژه در منطقه سبز، در کنار ایرانی‌ها قرار بگیرند. با این حال، جاه طلبی‌های اقتصادی ایران در منطقه هنوز برآورده نشده است، زیرا آن‌ها می‌خواهند از ترکیه به عنوان ذینفع اصلی پیشی بگیرند. در این خصوص، نکته‌ای که وجود دارد این است که مسائل اقتصادی برای جمهوری اسلامی مهم است اما بیش از اهمیت این فرصت، جمهوری اسلامی، نگرانی‌های امنیتی و ایدئولوژیکی با اقلیم کردستان دارد. چه اینکه به صورت دوره‌ای، جمهوری اسلامی، در مقابل گروه‌های مخالف کُرد مانند پ.ک.ک و پژاک، مجبور به مداخله نظامی و پرتاب موشک از ایران به اقلیم کردستان بوده است. در ذیل به جنبه ژئوپلیتیکی و بعد امنیتی به عنوان فرصت و تهدید می‌پردازیم.

ج) جنبه ژئوپلیتیکی

ژئوپلیتیک را هنر ایجاد موازنه قدرت با رقبا در سطح منطق‌های و جهانی در راستای امنیت تأمین امنیت؛ حفظ و گسترش منافع ملی تعریف کرده‌اند (Ziba kalam & Abdullah Pour, 2018:23). حوزه مفهومی ژئوپلیتیک ناظر بر مناسبات قدرت گرفته از امکانات محیط جغرافیایی واحدهای سیاسی در گستره منطق‌های و بین‌المللی است. گاه سیاست ملی و فراملی واحدهای سیاسی، متأثر از تکرر ملی و موقعیت ژئوپلیتیک آنان است. بر این پایه هنر رهبران سیاسی، تنظیم مناسبات ملی و فراملی بر بنیاد منافع و امنیت ملی برپایه فرصت‌ها و محدودیت‌های محیطی است (Hatami, 2016: 12). کردستان عراق منطق‌های کوهستانی با مساحتی حدود ۷۴۰۰۰ کیلومتر مربع نزدیک به شش میلیون نفر از جمعیت این کشور را در خود جای داده است و شامل استان‌های دهوک، اربیل، سلیمانیه، کرکوک، دیاله و نینوا است که در کل حدود ۲۰ درصد وسعت عراق را شامل می‌شود. با نگاهی به نقشه کردستان موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک کردستان مشخص می‌شود. علاوه بر آن در برگیرنده ذخائر و مناطق نفت خیز و آبی و یا مشرف به آن دو است (Hafezniya, 2016: 4). کردستان به فضای جغرافیایی مرتفع در خاور میانه گفته می‌شود که از نظر اکولوژیک زیستگاه و موطن کُردها را تشکیل می‌دهد. این منطقه مرتفع بخش‌هایی از غرب و شمال غرب ایران، شرق، جنوب شرق ترکیه، شمال و شمال شرق عراق و سوریه و نیز غرب قفقاز را در برمی‌گیرد. سرزمین مرتفع کُردها باعث شهرت آنها به عنوان مردمان کوهستان در نظر اقوام

پیرامونی شده است. یعنی ترک‌ها، ایرانی‌ها و عرب‌ها، گردها را با کوهستان مترادف می‌دانند و گاهی براین اساس نگرش منفی نسبت به گردها پیدا می‌کنند (ciment,james,1996). از طرفی کردستان بین پنج دولت خاومیان‌های یعنی ایران، ترکیه، سوریه، عراق و ارمنستان و بین چهار سازه تمدنی و فرهنگی بین چهار فلات یعنی ایران، عربستان؛ آناتولی و قفقاز و در مسیر یک گذرگاه میان قاره‌های آسیا، اروپا و آفریقا قرار گرفته است (Hafezniya, 2016: 4). موقعیت بسته جغرافیای کردستان بزرگترین چالش پایدار ژئوپلیتیک آن است. پیش نیاز هر گونه مبادله با جهان خارج، جلب همکاری کشورهای پیرامونی ایران و ترکیه است. درگیری بین کشورها از ناحیه گرایش‌های ناسیونالیستی و بروز درگیری‌های درون کشوری در جهان سوم به علت نبود تجرب‌های قوی در زمینه دولت‌سازی و استعمار دیرینه‌شان دلالت بر تهدید آفرینی قومیت و ملت برای امنیت ملی کشورهای جهان سومی دارد که راه حل منطقی‌های را طلب می‌کند. مسأله کردستان عراق به دلیل وجود اقلیت‌های گُرد در کشورهای همسایه و همچنین حساسیت کشورهای عربی در خصوص کاهش قدرت اعراب سنی، پذیرش فدرالسیم توسط قانون اساسی عراق، شرایط اقتصادی کردستان، احزاب سیاسی کردی و مسئله همه‌پرسی کرکوک وضعیت کردهای عراق در امنیت ملی کشورهای دارای اقلیت کرد بالاخص ایران ویژه کرده است. کردهای عراق نه مایل هستند و نه مصلحت خویش می‌دانند در چنین شرایط مناسب و فرصت مغتنمی که پیش روی ایشان قرار گرفته، با تکرار شعارهای قدیمی "وحدت اکراد" منافع خود را در داخل عراق و محیط منطقی‌های و بین‌المللی به خطر اندازند. اما همسایگان عراق همچنان نگران بوده و اینکه فعالیت اسرائیل در کردستان عراق وضعیتی جدید فرا روی دول همسایه از جمله ایران قراردادده است (Rohy, 2017: 8).

در خصوص موضع کردستان رویکردهای متفاوتی وجود دارد. اما براساس رویکرد مسلط که نگرش نگارنده نیز خواهد بود با توجه به وجود اقلیت گُرد در ایران با گرایش‌های گریز از مرکز، تمامیت ارضی ایران را با وجود اقلیت‌های ترک، آذری، عرب و بلوچ به شدت تحت تأثیر قرار خواهد داد و اتخاذ همکاری با کشورهایی دیگر نظیر ترکیه را برای جلوگیری از قدرت‌گیری و خودمختاری گردها در عراق ضروری است. لذا استراتژی سیاسی، امنیتی ایران در عراق جدید نکته اتکا وحدت ایران را کردستان دانسته و هرگونه تحولی را در شمال عراق را مطمئناً تاثیرگذار بر رویکرد گردهای ایران بالتبع سایر اقوام می‌داند که با تبعات حضور اسرائیل در کردستان عراق و گسترش روابط، تهدیدات به سوی ایران افزایش می‌یابد (Rezayi, 2015: 5). بی‌تردید موقعیت ژئوپلیتیکی ایران و عراق و پیوندهای اقتصادی، سیاسی و فرهنگی آن‌ها در تاریخ به هم پیوسته است و در عصر وابستگی متقابل می‌توان شاهد تعاملات حوزه‌های

فوق بوده است و البته در این گستره، یکی از مناطقی که در عراق جدید اهمیت زیادی دارد، منطقه خودمختار کردستان بوده است. این منطقه از نظر ژئوپلیتیکی اهمیت بالایی دارد و باید دانست که هم فرصت‌ها و هم چالش‌هایی برای جمهوری اسلامی ایران دارد. درک صحیح از اهمیت و جایگاه کردستان عراق می‌تواند به تحقق منافع ایران و مهار تهدیدات ایران کمک کند. کردستان عراق از زمان تشکیل دولت فدرال پیشرفت‌های زیادی در زمینه‌های علمی، اقتصادی و سیاسی داشته است. علاوه بر پیشرفت در این زمینه‌ها، با حمایت از سیاست‌های آمریکا در عراق و همچنین ارتباط با رژیم صهیونیستی، نفوذ بیشتری در منطقه به ویژه در کشورهای اقلیت کُرد به دست آورده است. وجود مرزهای مشترک و اشتراکات فرهنگی و مذهبی و از سوی دیگر تحولات فراوان در سال‌های اخیر در اقلیم کردستان نسبت به مناطق کردنشین ایران، در کنار سهم قابل توجه کردها در ساختار سیاسی عراق، بر تأثیرگذاری این کشور افزوده است. از طرف دیگر همسایگی مرزی بین دو طرف، در برخی از موارد مخصوصاً ارائه مجوز به گروه‌های مخالف جمهوری اسلامی از طرف اقلیم کردستان و عبور و مرور آنها از مرزف یکی از تهدیدات برای ژئوپولیتیکی برای جمهوری اسلامی بوده است. البته باید این نکته را در نظر گرفت که مرزهای فوق، مانند مرز خسروی در قصر شیرین کرمانشاه و یا مرز باشماق در کردستان، از جنبه اقتصادی نیز بسیار برای ایران مهم تلقی می‌شوند.

با توجه به موقعیت حساس استراتژیک ژئوپلیتیک ایران در منطقه و با توجه به آسیب‌پذیری موجود در امتداد مرزهای کشورمان به ویژه در منطقه غرب، که گروه‌ها و قومیت‌های هم‌زبان در دو سوی مرز قرار دارند به نظر می‌رسد منافع ملی و رفتار دولت ایران ایجاب می‌کند تا در هر دو بُعد داخلی و خارجی یعنی استراتژی همگرایی ملی و منطقی‌های را دنبال کنند (Hassanzadeh, 2018). با توجه به حوادث گذشته، حوادث جنگ، ناامنی سیاسی، رویارویی نظامی کردهای ایران به دنبال مشارکت هرچه بیشتر در حیات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه خود هستند و به عبارت دیگر خواهان استفاده از فرصت‌های بیشتر در نظام ملی کشور هستند (کاهش هر چه بیشتر تبعیض‌های سیاسی، جنسی، مذهبی، کاهش فاصله عمیق بین خودی و غیرخودی، عدالت جویی و عدالت خواهی، افزایش مدنیت و رعایت حقوق شهروندی، حداکثر اجماع عمومی و تفاهم ممکن در نظام سیاسی، گسترش هر چه بیشتر تأمین اجتماعی و آموزش عمومی، توزیع برابر درآمدهای اقتصادی). در اصل علت تأثیر وجهه تمایز بخشی در تقلیل مشارکت سیاسی کُردها احساس در اقلیت بودن، عدم تأثیر در تصمیم‌گیری محلی، نظارت ملی، دخالت در اجرائیات، عدم اطمینان به دولت، احساس عدم برابری در مقابل قانون است (Heidari et al,

2018). بنابراین نظام جمهوری اسلامی باید در سیاستگذاری‌های اقتصادی فرهنگی و اجتماعی خود در جوامع گُردنشین حساسیت لازم را به خرج دهد زیرا تداوم دیدگاه امنیتی صرف می‌تواند تبعاتی برای کشور در برداشته باشد و باید جمهوری اسلامی به این امر واقف باشد که یک بحران قوی قومی در مناطق گُردنشین دخالت‌های قدرت‌های بزرگ جهانی را به رهبری آمریکا را به دنبال داشته باشد که می‌تواند کشور را با مشکل مواجه سازد بنابراین لازم است ایران به قضیه کردستان از زاویه دیگری نسبت به مناطق گردنشین ایران نگاه کند.

د) جنبه امنیتی

امنیت، به دلیل مرزهای مشترک ایران و کردستان عراق، یکی از مهمترین فرصت‌ها و البته چالش‌ها را بین دو طرف ایجاد کرده است. به طور کلی، ایران تلاش می‌کند تا نفوذ خود را از طریق ترویج دکترین شیعه صادر کند. در کردستان، یک بیداری اسلامی قوی وجود دارد، اگرچه به استثنای خانقین و کردهای فیلی بغداد، کمتر طرفدار جدیدی از شیعه در میان کردها وجود دارد. با این حال، ایران تلاش کرده است تا نفوذ سیاسی خود را مستقیماً بر اقلیم کردستان گسترش دهد، به ویژه در زمانی که دولت مرکزی عراق در موقعیت مناسبی برای تحمیل اراده خود بر اقلیم نیست. نگاهی به پیشینه روابط جمهوری اسلامی ایران با اقلیم کردستان نشان می‌دهد که ایران، نگرشی سیاسی-امنیتی را در این رابطه حفظ کرده است. به عنوان مثال، در نوامبر ۱۹۹۲ وزیرای خارجه ایران، ترکیه و سوریه در دمشق برای اتخاذ یک طرح مشترک و همکاری در برابر هرگونه همکاری کردها در فراسوی مرزهای خود و همچنین جلوگیری از ایجاد یک کرد مستقل تشکیل جلسه دادند (Ihssan, 2000: 12). این رویه، کماکان در خصوص روابط دو طرف یعنی ایران و اقلیم کردستان، وجود دارد و پس از همه پرسی سال ۲۰۱۷ در کردستان عراق، نیز ایران، عملاً ناراحتی و مخالفت خود را با سیاست پیش گرفته مسعود بارزانی اعلام کرد. به هرصورت، در خصوص روابط ایران و اقلیم کردستان، مسائل امنیتی و سیاسی نیز وجود دارد که برخی از آنها تهدیدات بالقوه برای ایران به حساب می‌آید که اصلی‌ترین آنها روابط اقلیم کردستان با اسرائیل است. در ذیل به این تهدیدات می‌پردازیم.

۴. مسئله اسرائیل

رژیم اسرائیل از زمان تشکیل خود در سال ۱۹۴۸ توجه ویژه‌ای به کردستان عراق داشته و تنها کشوری بود که آشکارا از روند استقلال این منطقه حمایت می‌کرد. به نظر می‌رسد که رژیم اسرائیل قصد دارد

منافع سیاسی، اقتصادی و استراتژیک خود را در منطقه تأمین کند و به دلیل قدرت و نفوذ ایران، اسرائیل سعی در نزدیک شدن به مرزهای ایران برای مبارزه با سیاست‌های منطقه‌ای ایران از طریق استقلال این کشور دارد. شاید اصلی‌ترین و مهم‌ترین زمینه برای حضور اسرائیل در شمال عراق، آرمان‌گردها برای کسب استقلال و تشکیل دولت مستقل باشد. از زمان تقسیم کردستان پس از جنگ جهانی اول، گردهای عراق با دولت مرکزی به منظور دستیابی به استقلال فرهنگی و سیاسی در جنگ بوده‌اند. رابرت اولسون تحلیلگر مسائل گردها تشکیل یا عدم تشکیل یک دولت کردی منوط به اراده و تصمیم قدرت‌های بزرگ است؛ چرا که در سه مرحله تاریخی: یعنی پس از جنگ جهانی اول و انعقاد قرارداد سور، پس از جنگ جهانی دوم و تشکیل جمهوری مهاباد و پس از جنگ خلیج فارس و حمله آمریکا به عراق این امکان به وجود آمد که دولت کردی تشکیل شود، ولی منافع قدرت‌های منطقه در هماهنگی با قدرت‌های فرامنطق‌های مانع از این کار شد (Alaviyan & et al, 2019).

اسرائیل تنها کشور یهودی جهان است و از زمان تأسیس با مشکل مشروعیت در میان کشورهای منطقه مواجه بوده است. تلاش اسرائیل برای برقراری ارتباط با کشورهای منطقه و به ویژه اعراب با شکست مواجه شده و این امر به انزوای سیاسی اسرائیل در منطقه انجامیده است. به همین دلیل اسرائیلی‌ها تمایل زیادی به نزدیکی به ارتباط با ملت‌های بدون دولت و تشویق آن‌ها برای کسب استقلال دارند؛ زیرا این گروه‌ها هم می‌توانند متحدان مناسبی برای اسرائیل باشند و هم موجب مشروعیت بخشیدن به تشکیل حکومت یهود در فلسطین می‌شوند (Driscall, 2019). گردها از جمله ملت‌های بدون دولت هستند که از زمان تقسیم کردستان پس از جنگ جهانی اول، با دولت مرکزی عراق برای دستیابی به استقلال فرهنگی و سیاسی در جنگ بوده‌اند؛ تا اینکه در سال ۱۹۹۱ بعد از تهاجم عراق به کویت و با استفاده از تحولات ژئوپلیتیکی جدید با حمایت غربی‌ها توانستند منطق‌های را در شمال عراق به صورت مستقل در اختیار گرفته و تشکیلات حکومتی را در آنجا به وجود آورند (Mennati, A., Hadian, N, 2019). اسرائیل با توجه به فرصت ایجاد شده، نفوذ خود را در منطقه شمال عراق گسترش داده و سعی دارد با معرفی خود به عنوان ملتی که دوره‌های از آوارگی و سرکوب را تجربه کرده است، با ابراز همدردی نسبت به گردها خود را دولتی معرفی کند که بهتر از سایر دولت‌ها شرایط آنها را درک می‌کند. بدین ترتیب اسرائیل به صورت جدی تلاش می‌کند تا به تشویق گردها نسبت به کسب استقلال و تشکیل دولت مستقل کردی، ضمن جلب متحدین و دوستانی در این منطقه حیاتی برای خود، تا اندازه‌های به حل بحران مشروعیت خویش کمک کرده و مشکل انزوای سیاسی خود را در منطقه به تدریج مرتفع

نماید. نشریه لفین از نشریات معتبر و کثیرالانتشار کردستان عراق در آخرین شماره پارسال خود مصاحبه‌ای با عرفان قانع‌فرد، مورخ کُرد با روزنامه‌ای فرانسوی مبنی بر انتشار ۱۲ کاست از صدای نخستین رهبر حزب دموکرات کردستان عراق در شبکه‌های ماهواره‌ای را منتشر کرد که وی در آن اظهار داشت: این کاست‌ها که مربوط به سال‌های ۱۹۶۹ تا سال‌های ۱۹۷۹ هستند، سندهای تاریخی به شمار می‌روند که با فراهم شدن زمینه‌های لازم به زودی از شبکه‌های ماهواره‌ای منتشر می‌شوند. این مورخ تاریخ که کتاب «پس از ۶۰ سال» را در کارنامه خود دارد، با اشاره به سخنان ملا مصطفی بارزانی، از سرکردگان جنبش ملی‌گرای کُرد در عراق و فرمانده عملیات مسلحانه برای استقلال کردستان عراق که پدر مسعود بارزانی بود- در این ۱۲ کاست افزود: ملا مصطفی بارزانی در این کاست‌ها می‌گوید: «به روابط داشتن با انگلیس باوری ندارم، اما رابطه ما و اسرائیل بدان جهت بوده که دستان به خیلی از جاها برسد و بدون آمریکا و اسرائیل به جایی نمی‌رسیم» (Lafin publication, 2018).

تحولات ژئوپلیتیکی که پس از سرنگونی صدام در منطقه رخ داد؛ فرصت مناسبی را برای ایجاد دولتی مستقل در اختیار کُردها قرار داد؛ اما کُردها برای کسب استقلال و ایجاد چنین دولتی با موانع بسیاری از جانب گروه‌های داخلی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای مواجه بودند که نمونه آن جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. کُردها در امتداد مرزهای ترکیه، ایران، عراق و سوریه قراردادارند. وقوع هر نوع تحولی در وضعیت کُردهای عراق پیامدهای جدی برای ایران، ترکیه و سوریه در پی خواهد داشت. اگر کُردهای شمال عراق یک دولت مستقل تشکیل دهند ترکیه در مورد جمعیت کُرد خود با بحران جدی و شورش در شرق آن کشور رو به رو خواهد بود، ایران نیز با وضعیتی مشابه ترکیه مواجه خواهد گردید. ایران از کردستان عراق به عنوان اسرائیلی دیگر یاد می‌کند و نگران حضور اسرائیل در این منطقه است. موفقیت کُردهای عراق در کسب استقلال یا تشکیل دولتی جدید باعث تشویق کُردهای ایران در گسترش تلاش‌های جدایی طلبانه و استقلال خواهانه آن‌ها شده و یا امکان پیوستن آنها به کُردهای عراق را مطرح می‌سازد. در هر صورت اصلی‌ترین و مهم‌ترین هدف کُردها کسب استقلال است و به منظور دستیابی به این هدف از هر وسیله‌ای که آنها را به هدف برساند بهره‌مند می‌شوند. ملا مصطفی بارزانی رهبر کُردهای عراق اعتقاد داشت که اگر کشورهای ابرقدرت از ملت‌های کوچک حمایت نکنند آن ملت‌ها نمی‌توانند به اهداف خود برسند. براساس چنین تفکری، او به منظور کسب حمایت آمریکا، روابط خود را با اسرائیل گسترش داد. زیرا معتقد بود اسرائیل توان تاثیرگذاری بر آمریکا و کسب موافقت این کشور برای تأسیس یک دولت کُردی را داراست. پس از اشغال عراق، تمایل کُردها برای برقراری ارتباط با اسرائیل بیشتر

شده است. زیرا کردها به خوبی به این امر واقفاند که ایجاد یک دولت مستقل کرد بدون کمک و حمایت امریکا غیرممکن است. بنابراین آنها سعی می‌کنند آمریکا را به قبول و پذیرش خواسته خود وادار نمایند. از نظر آنها اسرائیل تنها کشوری است که می‌تواند از طریق لابی قدرتمند خود آمریکا را وادار به اتخاذ سیاستی شفاف در مقابل کردها نماید (Aminpour & Ismaili, 2018).

در اظهارات یک مقام ارشد اسرائیل درباره بهره‌گیری از احزاب کرد در تجزیه عراق حاکی از آن است که اصلی‌ترین هدف ما در مسئله عراق پشتیبانی تسلیحاتی، امنیتی، آموزشی از گروه‌های کرد است تا به تدریج برای تشکیل حکومت مستقل کردستان آماده شوند؛ حکومتی که بر شمال عراق و منابع نفتی کرکوک کاملاً سیطره داشته باشد. مسئله تجزیه عراق به طور واضح در اظهارات "آوی دینختر" رژیم وزیر اسبق امنیت داخلی صهیونیستی مبنی بر اینکه با تبیین واقعیت نقش پشت پرده و مخفیانه اسرائیل در اشغال عراق، به نقش برخی از احزاب کرد این کشور در رابطه با تل آویو اشاره می‌کند. در ضمن وی با اشاره در صدور نفت شمال عراق به رژیم اسرائیل و گفتگو با رهبران کرد و مقامات اردنی مقدمات متصل شدن خط لوله نفت کرکوک به خط لوله IBC در اردن را فراهم کنیم؛ امری که صدور نفت شمال عراق را به اسرائیل را عملی می‌سازد (به نقل از خبرگزاری کردستان امروز). بنابراین موضع ایران با توجه به حضور اسرائیل در کردستان عراق موضعی واقع‌گرایانه در قبال این رویدادهاست.

بر همین مبنا، امروزه اسرائیل دریافته است که در اولین گام برای حفظ امنیت خود به هر شکل ممکن باید ایران را منزوی گرداند. بنابراین، تلاش اسرائیل برای آسیای مرکزی، ورود به خلیج فارس، گسترش مناسبات با چین و هندوستان و دول غربی و از همه مهم‌تر حضور و نفوذ فعال در کردستان عراق همگی در راستای محاصره ایران و در تنگنا قراردادن جمهوری اسلامی ایران از طریق حمایت از حکومت اقلیم کردستان و حمایت از استقلال کردها می‌باشد. از دید مقامات صهیونیستی، در صورتی که ایران به تسلیحات هسته‌ای دست پیدا کند باید طی یک دهه انتظار رقابت تسلیحاتی در این زمینه و ظهور چهار یا پنج کشور هسته‌ای را داشت. همچنین از دید مقامات اسرائیلی در صورت دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای سراسر خاورمیانه وارد مسابقه تسلیحاتی نابرابری می‌شود که خطر اصلی ایران متوجه اسرائیل خواهد شد. بسیاری از تحلیلگران سیاسی به مقامات اسرائیلی توصیه می‌کنند که برای توسعه و گسترش توافقات امنیتی باید با متحدان منطق‌های خود و همچنین حکومت فدرال کردستان وارد گفتگو شوند چرا که از دید مقامات اسرائیلی این توافقات امنیتی به گسترش یک چتر امنیتی هسته‌ای برای آنها در مقابل ایران می‌باشد. به هر حال، اسرائیل برای کاستن از جو بحرانی در منطقه شاید مجبور شود

به خلع سلاح هسته‌ای کامل در منطقه به واسطه توازن هسته‌های میان ایران و اسرائیل تن دهد. در همین حال مسعود بارزانی رهبر اقلیم کردستان در پی تنش‌های اخیر با حکومت مرکزی بغداد و شخص نوری مالکی نخست وزیر عراق و طرفداری ایران از نوری مالکی، شخص مسعود بارزانی به ناچار دست به دامان اسرائیل شود. در چند ماه اخیر مسئولان و متخصصان سربازی و مخابراتی اسرائیل با ورود به کردستان عراق دیدار و اینکه از حکومت اقلیم خواسته شده از فرودگاه بین‌المللی اربیل جهت حمله به تاسیسات هسته‌های اسرائیل استفاده کنند. یکی از مشکلات اصلی اسرائیل برای بمباران تاسیسات هسته‌های ایران فاصله زیاد بین اسرائیل و ایران است؛ جنگنده بمب افکن‌های اسرائیل به دلیل سوخت کم توانایی این را ندارند که مستقیم از اسرائیل جهت حمله به ایران پرواز کنند. خرید و بهره برداری جهت هواپیماهایی که توان حمل سوخت را دارند برای اسرائیل نیاز به سرمایه و بودجه زیاد دارد. به همین خاطر اسرائیل به دنبال توافق با دولت‌هایی است که با ایران هم مرز باشند. امارات، پاکستان، افغانستان، ترکمنستان، آذربایجان، ارمنستان، ترکیه و عراق از جمله کشورهایی هستند که با ایران هم مرزند. جدا از آذربایجان کشورهای نامبرده به هیچ وجه راضی به واگذاری خاک کشورشان برای اسرائیل جهت حمله به ایران نیستند. دولت آذربایجان که پیوندهای گرمی را با اسرائیل داراست به کرات به جمهوری اسلامی خاطر نشان کرده که اجازه نمی‌دهد اسرائیل از خاک آنها جهت حمله به ایران استفاده کند. به همین خاطر اسرائیل ناچار شده که رو به اقلیم کردستان و مسعود بارزانی و استفاده از فرودگاه بین‌المللی اربیل جهت حمله به ایران استفاده کند.

۵. تشکیل کشور کردستان

فدرالیسم شکلی از همبستگی و سازمان‌بندی سیاسی است که واحدهای حکومتی جداگانه موجود در نظام سیاسی جامع‌تری را به هم می‌پیوندد و به هر یک از آن واحدها امکان می‌دهد که تمامیت و یکپارچگی سیاسی خود را حفظ کنند (Ghasemi Heydari et al., 2022). با توجه به اینکه حکومت منطق‌های کردستان به عنوان یک واحد سیاسی درون کشوری، دارای علت وجودی مخصوص به خود می‌باشد که منجر به پایداری و بقای خود در طول ۱۷ سال اخیر شده است. گردهای عراق از یک سو به لحاظ فرهنگ، زبان، قومیت، نژاد، تاریخ و ناسیونالیسم از عرب‌های عراق متمایز بوده و دارای ویژگی‌های فرهنگی مخصوص خود می‌باشند و از سوی دیگر سیاست‌های مرکزی در عراق در طی هشت دهه اخیر همواره در راستای مهم جلوه دادن فرهنگ عربی و نفی فرهنگ و زبان گُردی حرکت کرده است که این امر می‌تواند به عنوان عوامل درون‌زا و زیربنایی در ظهور و پایداری حکومت منطقه‌ای

کردستان محسوب شود (Abdulrahman, 2016). اما اسرائیل با توجه به نوع حکومت در اقلیم کردستان که سکولاریسم است و آموزه‌های اسلامی در بین آنها جایگاهی ندارد و بیشتر ملی‌گرایانه و قوم‌گرایانه بوده و این درحالیست که جریان‌های اسلام‌گرا علیه نفوذ و توسعه‌طلبی اسرائیل نیز جبهه‌گیری کرده، بنابراین هدف رژیم صهیونیستی مقابله با جریان‌های اسلام‌گرا در منطقه می‌باشد و گردها که نیز فاقد دلبستگی‌های قوی دینی و عقیدتی هستند و فرصت مناسبی را در اختیار اسرائیلی‌ها قرار می‌دهند که با آنان متحد شوند و خواسته‌های آنان را به جا آورند در این میان به احزاب اپوزیسیون گُرد ایران نظیر حزب دموکرات و کومله، حزب تازه تأسیس پژاک اشاره کرد که می‌توانند با موافقت و پشتیبانی حکومت اقلیم و اسرائیل فعالیت‌های نظامی و سیاسی خود را بیش از پیش گسترش و باعث ناامنی بسیار در مرزهای غربی کشور شوند که تمامیت ارضی و سیاسی ایران را تهدید کنند. با این وجود دولت اقلیم کردستان به عنوان یکی از بازیگران جدید در منطقه دارای نقش و اهمیت فزاینده‌ای در سیاست‌های داخلی و منطق‌های می‌تواند داشته باشد زیرا آنها مشروعیت دولت‌ها را در گروه‌های قومی، زیر سؤال برده و اقداماتی فراتر از مرزهای رسمی داشته باشد و با برخورداری از حمایت‌های بین‌المللی توجه قدرت‌های خارجی را جلب کند.

در میان کشورهای منطقه و همسایگان، یکپارچگی عراق برای ایران دارای اهمیت زیادی است. ایران از جانب کردستان عراق بیشترین مشکلات امنیتی را تجربه کرده است (گروه‌های اپوزیسیون). بنابراین از سوی دولت فدرالیسم کردستان محیطی را فراهم کرده است که فی‌الذمه برای ایران می‌تواند خطرآفرین باشد. اما با توجه حمایت‌های آمریکا و اسرائیل به حکومت فدرال اقلیم کردستان و اینکه در آینده که تشکیل کشوری مستقل دهند دور از انتظار نیست. اما در ظاهر ایران مخالفتی با مسئله فدرالیسم و تقویت موقعیت جدید شیعیان در عراق در راستای منافع استراتژیک ایران ندارد.

ژئوپلیتیک جدید شیعه در عراق قدرت مانور ایران را افزایش داده است. اما مسئله فدرالیسم صرفاً فرصت نیست بلکه تهدیداتی نیز متوجه ایران است. حضور اسرائیل در کردستان عراق تهدیدی برضد امنیت ملی ایران است و ممکن است خواسته گردها از سطح فدرالیسم بالاتر رود و به مرحله استقلال برسد که همان‌طور که اشاره شد تأثیرات زیادی بر مناطق گُردنشین ایران خواهد داشت (Ahi, 2019). در صورت ظهور این جریان باید حفظ امنیت بیشتر مرزهای غربی، جلوگیری از فعالیت گُردهای اپوزیسیون ایرانی، داشتن روابط دوستانه با اقلیم کردستان، حساسیت نسبت به تحولات منطق‌های و افزایش نفوذ اسرائیل و آمریکا در کردستان از محورهای اصلی سیاست خارجی جمهوری اسلامی باید باشد.

نتیجه گیری

اقلیم کردستان عراق، یکی از مناطقی است که ورای هم مرزی با ایران و قرار گرفتن در کشور عراق، اشتراکات تاریخی-فرهنگی با ایران دارد. جمهوری اسلامی ایران، پس از سقوط حکومت بعثی در عراق، اقلیم کردستان عراق را به عنوان یکی از مناطقی که پتانسیل اقتصادی و تجارتي بالایی دارد در نظر گرفته است و روابط اقتصادی با آن را تا به امروز ادامه داده است. ژئوپلیتیک یکی از مهمترین فرصت‌ها برای جمهوری اسلامی برای ارتباط با کردستان عراق بوده است که البته همانطور که آوردیم به دلیل مامشات اقلیم کردستان با گروه‌های مخالف جمهوری اسلامی و تعامل این حاکمیت با اسرائیل، به عنوان تهدید نیز می‌تواند در نظر گرفته شود. اسرائیل همواره در پی ریزی تهدیدات امنیتی، سیاسی در جای جای منطقه برای کاهش قدرت ایران و بسط قدرت هر چه بیشتر خود با تفکر و شعار "از نیل تا فرات" می‌باشد و تعامل و ارتباط اقلیم با این رژیم، تهدیدی برای جمهوری اسلامی در نظر گرفته می‌شود. یکی دیگر از تهدیدات، تلاش اقلیم برای استقلال از عراق بوده است. با توجه به اهداف احتمالی تأسیس حکومت مستقل کُردی، اسرائیل نه تنها موجب دستیابی آنها به حکومت مستقل نمی‌شود بلکه می‌تواند به مانع اساسی برای دستیابی آنان به حکومت کُردی مستقل بدل شود زیرا در صورت حمایت از حکومت مستقل کردی باعث افزایش حساسیت‌های گروه‌های داخلی عراق و شاید اقدام علیه حکومت اقلیم کردستان و کشورهای منطقه گردد. توجه به هیچ قدرت منطق‌های به غیر ایران برای کردستان عراق در تمامی شرایط نمی‌تواند مقرون به صرفه باشد. بنابراین برای تشخیص فرصت‌ها و تهدیدها نیازمند شفاف‌سازی هستیم، تا با توجه به زیرساخت‌های استراتژیک در شمال عراق زمینه‌های بهبود و ارتقا سطح روابط به منظور کسب منافع ملی و افزایش امنیت ملی فراهم آید.

References

- Abdulrahman, S. (2016). History of the Patriotic Union of Iraqi Kurdistan, Translated by Saman Soleimani, Tehran: *Nashr-e-Dat*.
- Ahi, N. (2019). The Impact of Regional Developments in Iranian and Turkish Politics on the Ethnicity of the Kurds in Iraq, *Quarterly Journal of Social Science Studies*, Volume 5, Issue 1. Pages 77-93. [In Persian]
- Alaviyan, M., and et.al. (2019). Factors and consequences of economic corruption in the Iraqi Kurdistan region, *Journal of Security Knowledge*, Volume 5, Issue 10. Pages 33-50. [In Persian]
- Amini, A. (2018). Iraqi Kurdistan region and the future, International Peace Center, *IPSC*. [In Persian]
- Aminpour, S., and Ismaili, M. (2018). Economic relationship between the Islamic Republic of Iran and the region of Iraqi Kurdistan in the post-Saddam period, *Quarterly Journal of Studies of History and Civilization of Iran and Islam*, Volume 3, Issue 1. Pages 1-12. [In Persian]
- Bayat, A., and et.al. (2018). Developments in Iraqi Kurdistan and Its Impact on the Security Policy of the Islamic Republic of Iran, *Quarterly Journal of Political and International Research*, Volume 36, Pages 101-132. [In Persian]
- Ciment, J. (1996). *the kurds: state and minority hn turkey, Iraq and iran*. USA- New York publisher: facts on file.
- Driscall, D., and Baser, B. (2019). Independence referendums and nationalist rhetoric: The Kurdistan Region of Iraq, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01436597.2019.1617631>
- Fogiel, I. (2017). Is there a conflict between realism and idealism? The origins and structure of an error. *Revue de metaphysique et de morale*, Volume 95, Issue 3. Pages 393-426.
- Ghasemi Heydari, M., and Azhdari, B; Masoumi, M. (2022). The effects of Iraqi Kurdistan region's desire for independence on the national cohesion of the Kurdish regions of Iran. *International Studies Quarterly*, Volume 18, Issue 1. Pages 157-179. [In Persian]
- Hafezniya, M.R. (2016). The effect of self-government of the Kurds of northern Iraq on the neighboring countries, *Geographical Research Quarterly*, Volume. 83. [In Persian]
- Harun, R., and Chiciudean, G.O; Sirwan, K; Arion, F.H; Muresan, I.C. (2018). Attitudes and perceptions of the local community towards sustainable tourism development in Kurdistan regional government, Iraq. *Sustainability*, Volume 10, Issue 9. Pages 2991. [In Persian]
- Hassanzadeh, A. (2018). Kurds of Iran: the missing piece in the Middle East Puzzle, <https://www.washingtoninstitute.org/fikraforum/view/kurds-of-iran-the-missing-piece-in-the-middle-east-puzzle>. [In Persian]
- Hatami, M.R., and Sanyar, M. (2016). Iraqi Kurdistan Region Referendum; Sources and bottlenecks of forming an independent government, Tehran: *Strategic Studies Quarterly*, second issue, summer 2016, pp. 86-111. [In Persian]
- Heidari, A., and et.al. (2018). Israel's Strategy in Iraqi Kurdistan and the Concerns of the Islamic Republic of Iran, *Quarterly Journal of Islamic Revolution Studies*, Volume 15, Issue 54. Pages 109-128. [In Persian]
- Ihssan, M. (2000). *Kurdistan and the War Dilemma*, Dar Al-Hikma, London.

- Jafarzadeh, O., and et.al. (2018). Israel's threats and the strategies of the Islamic Republic of Iran against it, *Quarterly Journal of Political Science*, Volume 14, Issue 45. Pages 99-121 . [In Persian]
- Jahangiri, R. (2019). Analysis of the interests of the Zionist regime in the formation or non-formation of Greater Kurdistan, *Afagh Humanities Monthly*, Volume 28, Pages 153-172. [In Persian]
- Lafin, P. (2018). one of the Iraqi Kurdistan publications
- Mennati, A., and Hadian, N. (2019). *Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran towards Iraq from the Perspective of the Balance of Threat (2003-2008)*, Volume 7, Issue 2. Pages 139-164. [In Persian]
- Nikfar, J., and Mahidashti, M. (2014). Analyzing the oil strategy of Iraqi Kurdistan region, goals and approaches. *Strategic Policy Research*, Volume 4, Issue 14. Pages 167-197. SID . <https://sid.ir/paper/256215/fa>. [In Persian]
- Rezaei, D. (2015). the goals and interests of the Zionist regime in the Kurdistan Region of Iraq and its impact on Iran's national security, Tehran: Rouhi, N. (2017). Middle East policy of the Zionist regime and Iraqi Kurdistan, *Defense Policy Quarterly*, Volume 85, Pages 56-57, [In Persian]
- Qorashi, Y., & Pourhassan, N. (2022). An analysis of Israeli behavior in Syria based on strategic culture (2013-2020). *International Relations Researches*, 11(4), 141-168. doi: 10.22034/irr.2022.317447.208 [In Persian]
- Tomuschat, C. (2014). *Human rights: between idealism and realism*. Oxford University Press
- Yildiz, K. (2004). *The Kurds in Iraq: The Past, Present and Future*, London, Ann Arbor, MI: Pluto Press, in association of Kurdish Human Rights Project.
- Zibakalam, S., and Abdullah Pour, M.R. (2018). The fragile geopolitics of Iraqi Kurdistan is a converging factor in the proximity of Iraqi Kurds to Israel, *Politics Magazine*, Volume 41, Issu 4. [In Persian]
- www.brookings.edu/papers
- www.kurdistanpostinfo.com
- www.kurdistantoday.ir